

Упраўленне адукацыі Гродзенскага аблвыканкама
Упраўленне адукацыі Ашмянскага райвыканкама
Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Ашмянскі цэнтр творчасці дзяцей і моладзі”

Вяртанне да вытокаў

Аўтар:

Вайцяхоўскі Ілья, 12 гадоў
узорная дзіцячая

студыя “Чароўны куфэрак”

Каардынатары даследаванняў:

Бурдук Вікторыя Іванаўна –
намеснік дырэктара па вучэбна-
метадычнай рабоце

Вайцяхоўская Наталля Мікалаеўна –
загадчык аддзелаў дэкаратыўна-
прыкладной творчасці

Кальшка Інга Паўлаўна –
метадыст

Змест

Пашпарт праекта	3
Уводзіны.....	4
Глава 1. Даследчая работа над праектам	5
Глава 2. Жыцце і творчасць Крыштафа Дарагастайскага	8
Глава 3. Збруя для каня	11
Глава 4. Выраб вераўчанай аброці	13
Глава 5. Працэс вырабу	15
Заклучэнне	16
Літаратура	17
Дадатак 1. Экскурсія ў конна-спартыўны цэнтр “Гіпіка”	18
Дадатак 2. Выраб сувеніра “Конь”	20
<i>Дадатак 3. Выраб аброці для каня</i>	<i>24</i>
Дадатак 4. Фотаздымкі	29

Пашпарт праекта

Назва праекта	Вяртанне да вытокаў
Тып праекта	Даследчы, творчы
Адукацыйная вобласць	Народная творчасць
Метады выкарыстання ў праекце	-Стварэнне творчай групы па распрацоўцы і рэалізацыі праекта; -наведванне раённай бібліятэкі, музея, конна-спартыўнага цэнтра “Гіпіка”; -вывучэнне архіўнай інфармацыі па тэме; -пошук матэрыялаў пра жыццёвы і творчы шлях Кр. Дарагастайскага; -наведванне выставачнай экспазіцыі ў краязнаўчым музеі імя Ф.К. Багушэвіча
Тэрміны рэалізацыі	2021/2022 навучальны год
Узрост удзельнікаў	Ад 7 да 14 гадоў
Чаканыя вынікі	Адраджэнне культуры роднага краю
Узаемадзеянне з устаноўмі і арганізацыямі	-Раённая дзіцячая бібліятэка г.Ашмяны; -Ашмянскі краязнаўчы музей імя Ф.К. Багушэвіча; -конна-спартыўны комплекс “Гіпіка”
Формы прадстаўлення вынікаў праекта	Выраб сувеніра “Конь” Выраб аброці для каня

Уводзіны

Актуальнасць праекта:

Задача выхавання патрыятызму была актуальнай і будзе ва ўсе часы існавання сістэмы адукацыі і дзяржаўнасці. Менавіта яна дае магчымасць выкарыстання для сябе і краіны гістарычнага вопыту народа, калі можна ўзяць з мінулага ўсё патрэбнае для вырашэння сённяшніх задач, забяспечыць сувязь пакаленняў і падтрымаць пераемнасць у захаванні гісторыка-культурных каштоўнасцей грамадства.

Ашмяншчына — старонка з багатай гісторыяй, самабытнай культурай, вялікай духоўнай спадчынай. Спадчынай, якая сёння, на жаль, у многім забыта, але якая ўсё роўна жыве і сілкуе народ, бо ўжо закладзена ў яго генетычны код. Кожны край мае сваю гісторыю, самабытную, непаўторную культуру і прыродную спадчыну. Вывучэнне гістарычнага мінулага дазваляе ўбачыць малюнкi жыцця нашых продкаў, паказаць вытокі сучаснасці. Тым больш, кожны чалавек павінен ведаць гісторыю родных мясцін, культурныя традыцыі свайго краю, знакамітых землякоў — продкаў і суайчыннікаў, якія многа зрабілі для нашай Бацькаўшчыны.

Чамусьці так атрымалася, што мала хто з нас ведае свае глыбокія карані. І чым глыбей карані аддаляюцца ў даўніну, тым меней пра іх мы ведаем. Вёску Грынцы наведвае вялікая колькасць турыстаў, але больш іх цікавіць конна-спартыўны комплекс “Гіпіка”. І мы вырашалі, што наш праект будзе аб ім, а менавіта пра яго гісторыю, коней. Таксама дапаможам захаваць, выратаваць, вярнуць з нябыту тое, што можа знікнуць назаўсёды. Мы павінны вывучаць сваю родную мову, ведаць і шанаваць сваю гісторыю.

Працуючы над праектам, мы правялі ўсебаковае і цэласнае даследаванне, апісалі найбольш адметныя старонкі з гісторыі, збіралі матэрыялы аб творчай дзейнасці і працоўным шляху вядомага рэфармацыйнага літаратара Кр. Дарагастайскага.

Мэта праекта:

фарміраваць веды аб родным краі, выхоўваць патрыятызм, нацыянальную свядомасць, любоў да Бацькаўшчыны.

Задачы праекта:

- знаемства з культурнай спадчынай свайго рэгіёна;
- знаемства з жыццёвым і творчым шляхам вядомага рэфармацыйнага літаратара Кр. Дарагастайскага;
- стварэнне матывацыі да даследчай дзейнасці;
- выкарыстанне сабранага матэрыялу для вырабу сувеніра “Конь”, аброці для каня.

Гіпотэза : дадзены праект не толькі ўзбагаціць веды аб родным краі, але і акажа станоўчы ўплыў на фарміраванне грамадзянска-патрыятычнай свядомасці, а таксама будзе спрыяць адраджэнню і вывучэнню гісторыі свайго Бацькаўшчыны.

Глава 1. Даследчая работа над праектам

Скончыліся школьныя канікулы, але засталіся прыемныя ўспаміны пра лета. Як было выдатна правесці цэлы месяц іх у маёй бабулі! Самыя яскравыя моманты былі звязаны з дзіўнай жывёлай— прыгожым і працалюбівым канём Васькам. Васька – гэта мянушка каня. Ён жыве ў дзеда Мацвея па суседству. Я кожны дзень стараўся прачнуцца рана, каб збегаць да дзеда, убачыць, як ён запрагае свайго каня, палашчыць яго і пачаставаць скарынкай духмянага хлеба альбо кавалачкам цукру. Як аказалася, коні любяць салодкае. Мне здаецца, што Васька нават чакаў мяне, заўседы ветліва ківаў галавой. Дзед Мацвей дазваляў мне папаіць яго вадой і праехацца разам з ім у возе.

У наш час рэдка можна ўбачыць на полі каня, таму мне было цікава пазнаёміцца з гэтай жывёлай, якая са старажытных часоў была побач з чалавекам і лічылася карміцелькай селяніна і баявым таварышам-воінам.

Конь велізарную дапамогу аказваў чалавеку. У народзе гаварылі: “Конь чалавеку – крылле”. Умаёй бабулі на самым відным месцы ў хляве вісіць конская вупраж, хоць ужо даўно няма каня. Бабуля казала, што раней вупраж трымалі ў хаце. Лічылася, што на збруі абавязкова павінны былі быць упрыгожванні-абярэгі з медзі, каб уберагчы каня ад нячыстага. Бліскучыя і звонкія абярэгі ўпрыгожвалі сялянскіх і панскіх коней. Людзі ў гэта верылі, таму заўжды націралі іх да бляску. Гэтыя прадметы адначасова выконвалі практычныя функцыі і аберагалі ад сурокаў.

Я часта стаў бываць у суседа, дапамагаў вазіць яму сена, абганяць бульбу. Мне не хацелася расставацца з Васькам ні на хвіліну, хацелася больш падрабязна даведацца аб конях. Бо час коней сыходзіць усе далей ад нас. А як важна захаваць тую непараўнаную сувязь чалавека з мінулым!

У інтэрнэце даведаўся, што збрую для коней рабілі шорнікі. Назва рамяства паходзіць ад арабскага слова “шокнік”, якое абазначае “сядло”. А яшчэ шорамі называлі спецыяльныя прыстасаванні ў конскай збруі, якія надзявалі над вачыма. Яны засцерагалі ад старонніх спалохаў, асабліва маладых коней. Калі конь бачыць перад сабой толькі дарогу, ён ідзе спакойна.

Людзей, якія вырабляюць конскую вупраж, амаль не засталася. Я спытаў у таты, адкуль вупраж у бабулі. Тата адказаў, што даўно быў конь, а аброць умеў рабіць мой дзядуля, калі ён быў такім, як я. Тата нават яму дапамагаў. Але ў кожным рамястве неабходна практыка. Ён таксама паведаў, які рыштунак неабходны для коней. Здаецца, так проста. У рыштунак павінна ўваходзіць усе самае неабходнае і істотнае. Цуглі і аброць, дуга і паводка з цемляком, сядзелка, аглобля з грабянцом і атой, падбрушнік, гуж, хамут, супонь і лейцы. Вядома, таксама вазок і сані, а яшчэ абавязкова званочкі, каб было чуваць здалёку. Цуглямі яшчэ называлі на вёсках вудзіла альбо цукерку для каня. Гэту цукерку ўкладвалі ў рот каня (яна павінна аказваць ціск на куты рота, языка і дзясны ніжняй сківіцы) і кіравалі пры дапамозе лейцаў.

На ўроках гісторыі нам не раз раскавалі абролі каня для людзей і ў сельскай гаспадарцы. У часы вайны паны здзяйснялі сваё падарожжа. Ні адно паляванне не абходзілася без гэтай грацыёзнай жывёліны. Рыцары

здзяйснялі свае подзвігі, удзельнічалі ў скачках. Традыцыі рыцарскіх турніраў захаваліся ў Ашмянскім раёне і па сённяшні дзень. Кожны год Гальшанскі замак збірае людзей з усёй Беларусі.

Я вырашыў спытаць прамінулае на занятках у студыі “Чароўны куфэрак”. Там нас вучылі рабіць статуэткі коней у тэхніцы пап’е-машэ з ільновалакна і шпагату. Для збруі ў асноўным мы выкарыстоўвалі стужкі і шпагат, сядло рабілі з мешкавіны альбо ткалі з ніткаў, радзей – са скуры. Але гэта вупраж вельмі адрозніваецца ад сапраўднай, якую я бачыў у вёсцы. Таму мы вырашылі, што неабходна больш падрабязна пазнаёміцца з гісторыяй Ашмянскага раёна і даведацца, якую ролю адводзілі коням і якія былі пароды коней, а таксама пашукаць людзей, якія займаюцца конскай збруяй.

Мы даведаліся, што паблізу вёскі Мураваная Ашмянка ў маёнтку Ашмяна Мураваная была заснавана друкарня, уладальнікам якой з’яўляўся Крыштаф Дарагайтэйскі. Ён жа таксама аўтар кнігі «Гіпіка» аб конегадоўлі ў Беларусі. І мы вырашылі пачаць сваё падарожжа з гэтай вёскі.

Спачатку мы паехалі ў бібліятэку, дзе нас Таццяна Іосіфаўна пазнаёміла з асноўнымі старонкамі біяграфіі знакамітага земляка Хрыстафора Дарагастайскага, які ўвайшоў у гісторыю як аўтар дапаможніка па конегадоўлі «Гіпіка». Таксама яна расказала аб знакамітым выданні, аб гісторыі яго напісання і перавыданні, пазнаёміла з кніжнай выставай “Наш знакаміты зямляк”, прапанавала фільм пра Дарагастайскага.

Пасля экскурсіі мне стала цікава наведання на месца маёнтка роду Дарагастайскіх. У 1939 годзе маёнтак быў спалены слугамі пана Загорскага, апошняга ўладальніка. З таго часу маёнтак не рамантавалі. У свой час падвалы выкарасціваліся на калгасныя патрэбы. Ад друкарні засталіся падвал і цагляныя сцены першага паверха. Каля ўвахода ляжыць камень з датамі 1590-1843, але што на ім напісана, разгледзець ужо вельмі складана. Ад маёнтка засталіся адны руіны, гледзячы на якія цяжка вызначыць архітэктурны стыль. Дах адсутнічае, першы паверх амаль урос у зямлю. Унутры растуць бярозкі, клёны, хмызнякі, скрозь лісты відаць некалькі хадоў. Часткова захавалася алея (канец XIX-пачатак XX стагоддзяў), якая звязвала маёнтак з прыдарожнай каплічкай.

Пасля мы вярнуліся ў Мураваную Ашмянку на могілкі і адшукалі радавы склеп, дзе быў пахаваны Крыштаф Дарагастайскі.

Глава 2. Жыццё і творчасць Крыштафа Дарагастайскага

Імя гэтага чалавека, несумненна, належыць да самай славутай кагорты дзеячаў айчыннай гісторыі. Хрыстафор Манвід (Крыштаф Мікалай) Дарагастайскі нарадзіўся 2 сакавіка 1562 года ў шляхецкай сям'і полацкага ваяводы Мікалая Дарагастайскага. Маці яго, Ганна, паходзіла з фаміліі Война. З дзіцячых гадоў ён выправіўся ў падарожжа, каб атрымаць адукацыю ў найлепшых пратэстанцкіх вучэльнях тагачаснай Еўропы (закончыў каледж Штурма ў Страсбургу, а таксама гімназію ў германскім горадзе Фрайбургу). Малады беларускі арыстакрат наведаў многія еўрапейскія краіны. У Нідэрландах прымаў удзел у ваенных падзеях.

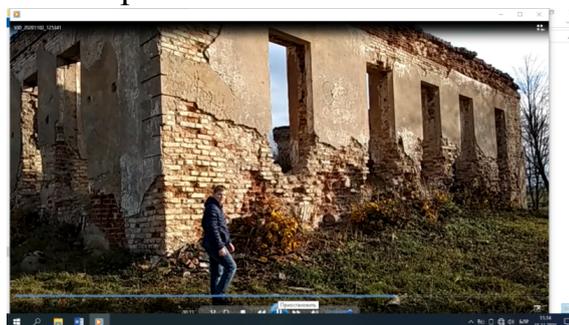
Хрыстафор Дарагастайскі быў надзвычай цікавай і неардынарнай асобай, карыстаўся найвялікшай павагай і вядомасцю сярод суайчыннікаў. Выконваў урады і меў прывілеі старасты ваўкавыскага, стольніка і крайчага літоўскага (1590), а ў 1597 годзе атрымаў урад найвялікшага маршалка літоўскага.

Нязменную памяць аб сабе на вякі пакінуў Хрыстафор Дарагастайскі, напісаўшы ў сваёй улюблёнай сядзібе [Ашмяне](#) Мураванай знакаміты твор «Гіпіка, або Чатыры кнігі пра коней». Яшчэ ў дзіцячыя гады, падарожнічаючы

па Італіі, Хрыстафор пазнаёміўся з выдатнымі каняводамі ў Фэраны і Неапалі. На ўсё жыццё Дарагастайскі захапіўся конегадоўляй і кавалерыйскай яздой. Ён выдатна ведаў анатомію і фізіялогію каня, шчыра любіў гэтых высакародных жывёл і рупліва спрыяў грамадскай адукацыі ў важнай справе. Цікава, што для ілюстравання сваёй кнігі Дарагастайскі запрасіў нясвіжскага гравёра Тамаша Макоўскага. Жадаючы тым самым спрыяць развіццю айчыннага мастацтва, Дарагастайскі свядома адмовіўся ад паслуг нідэрландскіх ілюстратараў. Князь Мікалай Сіротка Радзівіл, таксама вялікі аматар пародзістых коней, далучыўся да супольнага ўладкавання кнігі ў Кракаўскую друкарню Андрэя Пятркоўчыка. Першае выданне «Гіпікі» выйшла ў 1603 годзе. Лёс кнігі быў надзвычай удалым – яна перавыдавалася шмат разоў.

Кніга выходзіла некалькімі выданнямі ў XVII і XVIII стст. Яна складаецца з 4 частак. У першай дадзена гісторыя верхавой язды, апісана прырода коней, гаворыцца аб іх пародах і доглядзе іх у зімовы час. У другой частцы аўтар піша

аб
ра
ф
ка
А

конюхаў, абпадрыхтоўцы каня да верхавойязды і бегу. У трэцяй падрабязна апісваецца будова муштукоў, коней. У чацвёртай частцы даецца пералік хвароб сабы лячэння. Аўтар часта спасылалася на Плінія, водзіць ваўласным перакладзе ўрыўкі з Вергілія,

У прадмове Дарагастайскі пісаў: «...Шмат ведаць, шмат умець, шмат разумець — гэта... не толькі вялікае ўпрыгожванне для чалавека, але і шлях да славы і асалоды. Бочала век павінен жыць не для самога сябе, а перш за ўсё... для сваёй айчыны і, нарэшце, для бліжняга, таму вельмі мудрае выказванне «чалавек чалавекам жыве».

Дарагастайскі з любоўю і веданнем справы ўнікае ў тонкасці гіпалогіі. Вось як, напрыклад, ён апісвае будову муштука, адной з дэталей ўзбруі: «Муштук — гэта ўласна тормаз, трывала і старанна выраблены з жалеза; ён фіксуе галаву каня па неабходнасці і робіць каня паслухмяным для розных выпадкаў — паваротаў, бегу, спынення».

Аўтар не толькі апісвае ўзбрую, але, як сам адзначыў у прадмове да другой часткі свайго твора, «уласна ручна рабіў накіды эскізаў розных відаў муштукоў, а пасля запрасіў рамесніка для выканання малюнкаў». «Рамеснікам», якому ён даручыў рыхтаваць да друку свае накіды, быў ня свіжскі гравёр Тамаш Макоўскі. Яму належыць больш за 50 гравюр, дзеконі, часткі вупражы, муштукі прадстаўлены на фоне прыроды, замкаў і гарадоў.

Па некаторых звестках знойдзеных пісьмаў вынікае, што да з'яўлення ў 1603 г. у Кракаве выдання «Гіпікі», яно ўжо друкавалася ў Мураванай Ашмянцы, дзе знаходзілася друкарня Дарагастайскага, які выпускаў тут кальвінісцкія кнігі. «Гіпіка» К. Дарагастайскага сведчыць аб высокай культуры конегадоўлі ў Беларусі ў XVI—XVII ст., прашто было вядома далёка за яе межамі.

Адзін з самых адукаваных людзей у Вялікім княстве, Дарагастайскі, пасля доўнага барацьбы за правы сваіх грамадзян, свабоду веравызнання, пратэставаў супраць учынкаў каталіцкіх экстрэмістаў, калі ў 1611 годзе падбухтораная езуітамі чэрнь спаліла рэфармацкі збор у Вільні. Як адзін з пратэктараў беларускай Рэфармацыі, Дарагастайскі шчодро фундаваў на справы евангелічных цэркваў на Віленшчыне і на Валыні. Друкарня ў Ашмяне Мураванайня спынна выдавала творы мясцовага міністра рэфармацкага збора Салінарыя. Вядомы рэфармацыйны літаратар Кр. Краінскі прысвяціў Дарагастайскаму сваю духоўную працу «Пастыла» (1611).

Апошнія гады жыцця Дарагастайскі часта нядужыў ад артрыту, ездзіў на лячэнне ў Верону (Італія). Падчас аднаго такой выправы ён памёр па дарозе ў Вроцлаў у заезджайгасподзе «Пад Залатым Дрэвам».

У Ашмянскім раёне Гродзенскай вобласці, у вёсцы Грынцы, ёсць конна-спартыўны цэнтр, названы

«Гіпіка», - у гонар...кнігі. Так-так, знакамітая старажытная «Кніга пра коней», якая ўпершыню ўбачыла свет у 1603 годзе, а напісаў яе Вялікага Княства Літоўскага маршалак Крыштаф Монвід Дарагастайскі.

Дарагастайскі стаў першым, хто на паперы выклаў землякам асновы выездкі як вытанчанай навукі, дзе няма мяжы дасканаласці.

Можна з вялікай доляй верагоднасці дапусціць, што ў канцы XVI - пачатку XVII стагоддзя ў ваколіцах

Мураванай Ашмянкі пасвіўся «эксперыментальны» табун вялікага маршалка. Такім чынам, з'яўленне на Ашмяншчыне абсталяванага па-сучаснаму конна-спартыўнага цэнтра, дзе шануюць традыцыі і імкнуцца да ўдасканалення, было, можна сказаць, наканавана ходам гісторыі ...

Конна-спартыўны цэнтр ў Грынцах заснаваў алімпійскі чэмпіён па выездцы Віктар Угрумаў.

Каля двух гадоў таму сюды прыйшлі новыя гаспадары, знаёмыя са спадчынай Дарагастайскага, якія ўсёй душой любяць коней і конны спорт, зацікаўленыя ў тым, каб конна-спартыўны цэнтр стаў «візітнай карткай» не толькі раёна, але і Беларусі.

Глава 3. Збруя для каня

Маючы ў сваёй гаспадарцы каня, кожны гаспадар імкнецца забяспечыць яму належны догляд і падабраць для яго прыдатную амуніцыю. Гэта заўсёды лічылася самай галоўнай умовай трымаць жывёлу. Правільна падабраны рыштунак аблегчыць каню працэс прывыкання і дапаможа ўладальніку знайсці з ім агульную мову.

У наш час амуніцыя для коней прадстаўлена ў велізарнай разнастайнасці. Недахопу ў ёй уладальнікі жывёл не адчуваюць. Усе гэтыя прадметы можна набыць на рынку альбо ў спецыялізаванай краме, а можна вырабіць і самастойна. Конская вупраж павінна лёгка паддавацца рамонту і быць універсальнай пры выкарыстанні ў розных відах выконваемых работ.

У састаўной частцы хамутова-аглабельнай вупражы вылучаюць выязныя і звычайныя дугі. Выязныя больш масіўныя, высокія, з крутым выгінам, у версе такія дугі замацоўваліся металічным кальцом. Канцы іх звычайна фарбавалі ў светлы колер, сярэдзіну – у чорны, карычневы, зялёны або размалёўвалі рознымі ўзорамі. Выязныя дугі выконвалі важную ролю ў традыцыйнай абраднасці (вяселлях, кірмашовых святах і інш.). У час святочных цырымоній пад дугой чаплялі бомы, дугу ўпрыгожвалі стужкамі і кветкамі. Вытворчасць дуг часам вылучалася ў самастойны промысел. Папярэдне распаранае дрэва (ракіта, вяз, дуб, ясьень, вішня, чаромха) гнулі на гбале, ці бабе. Вытворчасць дуг захавалася да нашага часу.

Асноўная частка збруі надзяецца на шыю каня. На Беларусі, паводле археалагічных знаходак, вядомых з XI ст., прататыпам хамута была шляя. Са з'яўленнем хамута вупраж у асноўным набыла сваю сучасную канструкцыйную форму. Хамут складаецца з двух драўляных паўдужжаў (кleshчаў), абцягнутых лямам і скурай; знізу лямец прадаўжаецца мяккім валікам (саламяны жгут, абцягнуты скурай), што прылягае да падгрудка жывёлы; ніжнія канцы kleshчаў выходзяць вонкі і ў рабочым стане сцягваюцца супоняй. Хамутовая вупраж найбольш пашырана ў параўнанні са шлейнай і ярэмнай. У хамутна-аглабельнай запрэжцы хамут мае па баках гужы, за якія з дапамогай дугі мацуюцца аглоблі. У хамутна-пастронкавай запрэжцы пастронкі звычайна мацуюцца непасрэдна да хамута.

Частка вупражы, прызначаная для кіравання цяглавай жывёлай, мае рэгіянальную назву – вожкі. Паводле спосабу вырабу бываюць вітыя, плеценыя і суцэльныя, а паводле матэрыялу – пяньковыя, лыкавыя, скураныя і камбінаваныя (у апошніх канцы скураныя, а асноўная частка – з вяроўкі). Даўжыня лейцы залежыла ад сістэмы запрэжкі і тыпаў экіпажаў (запрэжка аднаконная, шматконная, у рад, цугам і інш.). У рабочым стане лейцы мацуюць канцамі (звычайна карабінамі) да аброці.

Сваімі рукамі лягчэй за ўсё вырабіць аброць. Тэрмін эксплуатацыі самаробнай аброці невялікі. Аброццю лічыцца прыстасаванне, якое дапамагае прывучыць каня да чалавека. Яе выкарыстоўваюць, каб кантраляваць каня. З надзетай аброццю конь можа свабодна пасвіцца, так як рот жывёлы застаецца свабодным. Аброць складаецца з капсульнага, падбароднага, шчочнага і патылічнага рамянёў. Каб прывучыць асабліва чулых коней, выкарыстоўваюць такую аброць. Аброць мякка дзейнічае на жывёлу. Яе круглыя вузельчыкі ствараюць ціск, уздзейнічаючы на скурны полаг каня, прымушаюць яго паварочваць галаву туды, куды трэба гаспадару.

Але перш чым зрабіць гэтую частку збруі, неабходна даведацца, як правільна вяжуцца дваіныя вузлы. Яны павінны быць круглай формы. Няправільна завязаныя будуць плоскімі і будуць ствараць ціск на даволі вялікую плошчу цела каня.

Перш чым прыступіць да вязання падвойнага вузла, неабходна звязаць просты. Пры гэтым варта сачыць, каб ён не быў туга зацягнуты. Канец вяроўкі заводзяць паралельна ніжняй пятлі за першы вузел, аў яго сярэдзіне завязваюць другі. Правёўшы гэту юманіпуляцыю, іх зацягваюць. Падцягнуць іх трэба ў аднолькавай ступені. З абодвух бакоў вузла атрымліваюцца дзве вяроўкі, размешчаныя паралельна адна адной.

Вузлы размяшчаюцца на крыж па версе вяроўкі. У выніку можна атрымаць вузел, падобны на літару Х. Толькі авалодаўшы падобным спосабам вязання, можна вырабіць аброць для каня. Стаіць важнае пытанне падчас працэсу вязання: як даведацца памеры аброці? З каня неабходна зняць дакладныя замеры.

Глава 4. Вырабвераўчанай аброці

Для вырабу выкарыстоўваецца як капроная вярочка, так і яхтавая. Паколькі капрон больш слізкі матэрыял, аброць сваімі рукамі з яго рабіць складана.

Па замерах паслядоўна, выкарыстоўваючы адзін канец вярочкі, завязваюць звычайныя 4 вузлы. Далей па памерах вярочка складаецца ў пятлю, і завязваецца вузел звычайнай формы, як пры завязванні шнуркоў.

З або двух бакоў ад яе завязваюцца насавыя вузлы. Калі вы завяжаце іх, аброць будзе мець дзве паралельныя вярочкі аднолькавай даўжыні, звязаныя паміж сабой гэтымі вузламі. Потым варта заняцца гарлавым вузлом. Выкарыстоўваючы памеры, названыя ў табліцы, яго завязваюць так, каб ён знаходзіўся ў сярэдзіне, на аднолькавай адлегласці паміж насавымі вузламі. З абодвух бакоў атрымаюцца вярочкі рознай даўжыні. Гэта трэба выправіць.

Наступнае дзеянне — завязванне вузла каля правага вуха жывёлы. Аброць павінна мець належны выгляд. Па табліцы параўнайце ўсе памеры. Яны павінны быць амаль аднолькавымі.

Далей неабходна звязаць у звычайны вузел дзве доўгія вярочкі аброці. Атрымаем 2 завесы, даўжыня якіх 10-12 см. Каб яго цалкам зацягнуць, неабходна аспачатку прымераць яго на кані.

Вярочкі павінны мець аднолькавую даўжыню. Пры выкарыстанні вярочкі з сінтэтычнага матэрыялу з дапамогай запальніцы трэба апаліць яе канцы. Потым іх можна звязаць палоскай скуры або пакінуць развязанымі.

Аброць для коней, вырабленая з вярочкі, лічыцца гатовай. Падчас прымеркі памеры рэгулююцца па галаве жывёлы. Пры гэтым вузлы перамяшчаюць у патрэбным кірунку (уверхціўніз). Падагнаўшы іх канчаткова, вузлы трэба зацягнуць.

Аброць для коней можна вырабіць з моцнай тасьмы. З гэтай мэтай падыходзіць таксама стропа. Абавязкова выкарыстанне аднаго металічнага кальца: аднаго з пражкай рамяня і аднаго для чумбура. Пры вырабе аброці з выкарыстаннем жорсткай стропы ў месцы, што будзе знаходзіцца пад падбародкам жывёлы, можна ўшыць усяго адно кальцо. Але пры працы з канём на развязаных ушытае тры кальцы.

Аброць складаецца з двух кольцаў, розных па дыяметры. Адно, невялікага дыяметра (прыкладна 65 см), прызначана для надзявання на морду жывёлы, а іншае, дыяметра каля 105 см, зашпіляецца на спражку на галаве, за вухамі.

Гэтыя кольца сшываюцца паміж сабой трыма перамычкамі, размешчанымі ўздоўжшчок, і маюць даўжыню 20 см. А перамычка, якая ідзе падпадбародкам, мае даўжыню 13 гл.

Глава 5. Працэс вырабу

Крокваў або джынсавую тканіну наразаюць палосамі. Далей яна складаецца ўдвая. Злучыўшы канцы тканкавых палос на сярэдзіне, пашыць рамень. Так выконваюцца ўсе рамяні. Усе неабходныя памеры трэба зняць са старога ўзору.

Для вырабу аброці неабходна ўзяць адну частку старога паяснога рамяня са спражкай даўжынёй 15 см. Другая яго частка, з дзірачкамі, павінна мець даўжыню 55 гл. У канчатковым выніку для пашыву такога прадмета коннай збруі, як аброць для коней, неабходна амаль 3 м стропы.

Пад ганаш складаюць удвая крокваў, прышываюць частку рамяня такім чынам, кааб яго агульная даўжыня, куды ўваходзіць даўжыня ўстаўкі стропы, была 105 гл.

Каб вырабіць рамень, які будзе размяшчацца вакол морды, выкрайкі з стропы складаюць удвая і прышываюць адным кальцом. На гэта кальцо і пасярэдзіне стропавай устаўкі накладваецца пасярэдні рамень ніжняй часткі, а ад морды падкладаюць металічнае кальцо. Неабходна загарнуць канцы выкрайкі так, кааб яны дакраналіся адзін да аднаго, пасля чаго зашыць. На месца стыку стропы і рамяня накласці адзін канец нашчочнага рамяня, а другі—на суцэльнае кальцо так, кааб адлегласць да сярэдзіннага рамяня была 13 см, і прышыць яго. Гэтак жа прышываецца другі нашчочны рамень. Пасля выканання ўсіх аперацый аброць для коней будзе гатова.

Гэты прадмет конскай збруі, зроблены самастойна, па жаданні ўпрыгожваюць з дапамогай тасьмы, пацерак, вензеляў.

Заклучэнне

У ходзе рэалізацыі праекта мы глыбей пазнаёміліся з гісторыяй сваёй Бацькаўшчыны, з традыцыямі, сустрэліся з цікавымі людзьмі, навучыліся разумець, цаніць мінулае і сучаснае свайго народа. Збіралі інфармацыю і вывучалі літаратурныя крыніцы па тэме праекта. Дзякуючы экскурсіі ў Грынцы, у поўнай меры акнуліся ў жыццё і творчасць Кр. Дарагастайскага, Гэта дапамагло ў стварэнні нашага праекта.

Самай цікавай і складанай была асноўная частка праекта – вывучэнне літаратуры і гісторыі конегадоўлі, выраб аброці для каня. Зусёй адказнасцю мы падышлі да падбору матэрыялаў для аброці. Для нас вельмі важна было, каб знешні выгляд адпавядаў часу, які апісваецца ў кнізе “Гіпіка”. Праведзена карпатлівая і аб’ёмная праца, якая дазволіла дакрануцца да спадчыны малой радзімы – Ашмяншчыны.

У кожным куточку нашай краіны, незалежна ад таго, ці гэта буйны прамысловы цэнтр, ці маленькі пасёлак, знойдуцца тыя каштоўнасці, знаёмства з якімі дазволіць сфарміраваць пачуццё любові да сваёй малой радзімы. Чым больш змястоўнымі будуць уяўленні аб ёй, яе жыхарах, знакамітых людзях, мінулым і сучасным, аб дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, традыцыях, тым больш эфектыўна будзе вырашацца задача выхавання грамадзяніна-патрыёта.

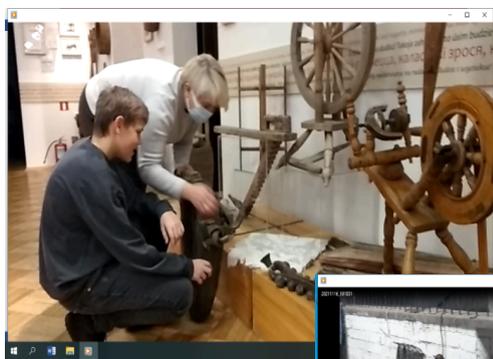
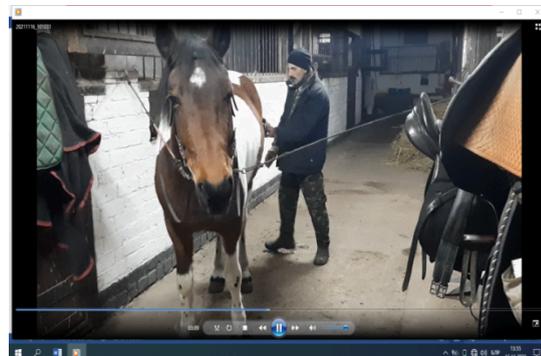
Літаратура

1. Усё для каня/пад рэд. Жыганава А.Н. – СПб: Ленвыдат, 1996
2. Конегодоўля: Даведнік. – М.: Колас, 1992
3. Весткі Уральскага дзяржаўнага ўніверсітэта №20 (20010 Гуманітарныя навукі. Выпуск 4. Ж.Ж. Варбот)
4. Поўны даведнік па догляду коней / пераклад з англійскай мовы З. Зарыфага – М.: “Акварыум ЛТД”
5. Вікіпедыя [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://ru.wikipedia.org/wik/>. – Дата доступу 21.11.2021
6. Сельскі эксперт [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://selo-exp.com/loshadi/uzdechka-dlya-loshadi.html>. – Дата доступу 21.11.2021
7. Студопедыя [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://studopedia.ru/16_109611_daragastayski.html. – Дата доступу 22.11.2021

Дадатак 1. Экскурсія ў конна-спартыўны цэнтр “Гіпіка”

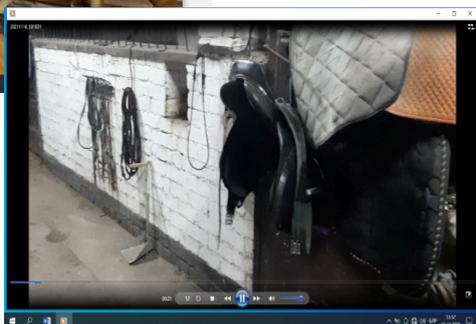
Больш за ўсё мне было цікава ў вёсцы Грынцы ў конна-спартыўным цэнтры “Гіпіка”. Там нас пазнаёмілі з кабылай Элітай, ёй 18 гадоў. Нам паказалі, як правільна запрагаць каня, прадэманстравалі вупраж, якую выкарыстоўваюць падчас верхавой язды. Мы нават выйшлі з Элітай на прагулку.

Стас Рудзінскі, які працуе ў цэнтры больш за 15 гадоў, паведаў аб норавах коней, расказаў, што яны любяць есці, як іх правільна

даглядаць. Растлумачыў, якія прыналежнасці патрэбны, каб чысціць каня, часаць хвост і грыву. Доўга расказаў аб збруі, якая яна бывае, як яе выкарыстоўваюць, з якіх матэрыялаў вырабляюць. У стайні нас пазнаёмілі з пародамі коней у загонах.

Ф.Багушэвіча г. музея паказалі фондаў. Там ёсць мацавалі на дугу і XIX – пачаткуXX

Па дарозе мы яшчэ доўга абмяркоўвалі ўбачанае, таму рашылі заехаць у музей Ашмяны. Супрацоўнікі нам вупраж каня са сваіх хамут, бразготкі і званок, які рала, з вёскі Повішні канца ст.

Таксама пазнаёміліся з матэрыяламі пра Крыштафа Дарагастайскага і ваеннымі даспехаміXVI – XVIIстст.

Дадатак 2. Выраб сувеніра “Конь”

Паслядоўнасць выканання сувеніра “Конь”

1. З вязальнага дроту скручваем асноўныя дэталі каркаса.

2. Фіксуем дэталі папяровым скотчам.

3. Абклеіваем каркас скотчам, ствараем рэльеф.

4. Паступова нарошчуємо аб'єм виробу при дапамозе клею і папери.

Афармленне ільновалакном

1. Дробна нарэзаем ільновалакно нажніцамі.

2. Пакрываем невялікі ўчастак паверхні виробу клеєм ПВА, прыклеіваем шляхам вобмешкі нарэзанага ільновалакна.

3. Для імітацыі доўгага ворсульновалакноадразаем ад пасмы, невялікі пучок наляпляем на аснову. Выраб афармляецца дэкаратыўнымі матэрыяламі (стужкі, тасьма, каралі і г.д.), распісваецца акрылавымі фарбамі.

Пры выраб каня з мешкавіны.

1. Драцяны каркас абмотваем сінтэпонам і фіксуем ніткамі.

2. Мешкавіну наразаем невялікімі квадратамі і нашываем.

3. Выраб афармляецца дэкаратыўнымі матэрыяламі (стужкі, тасьма, каралі і г.д.) , распісваецца акрылавымі фарбамі.

Дадатак 3. Выраб аброці для каня

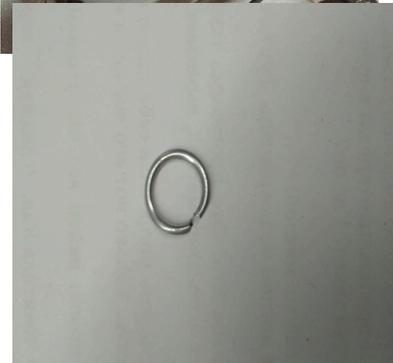
На заняткі ў студую запрасілі людзей, якія нам паведалі аб ролі каня ў сельскай гаспадарцы і расказалі, што селянін даглядаў свайго каня лепш, чым астатніх жывёл. Каню адводзілася лепшае месца ў хлеве, яму давалі больш якаснае сена і авёс. Конь з'яўляўся асноўнай цяглавай сілай ў земляробстве, служыў у якасці транспарта.

Нам паказалі зброю, якую выкарыстоўвалі ў сельскай гаспадарцы, матэрыялы і інструменты для яе вырабу.

Мы вырашылі пашыць аброць для нашага сувенірнага каня. Даведаліся, што існуюць дзве разнавіднасці аброцяў для каня – трэнзельная і бястрэнзельная. У сваю чаргу трэнзельная падзяляецца на непасрэдна трэнзельную і муштуковую. Адрозненне складаецца ў паасобных цуглях, дзе ў першым выпадку яны адны, а ў другім – двое. Пры гэтым адны з іх выкананы ў выглядзе суцэльнага стрыжня. Муштуковую аброць выкарыстоўваюць толькі вопытныя наезнікі, тады як трэнзельную можа выкарыстоўваць нават неспрактыкаваны яздох.

Асноўныя часткі аброці для каня – гэта патылічны рамень, нашчочны рамень муштука, нашчочны рамень трэнзеля, трэнзель, падбародны рамень, налобны рамень, нахрапны капсуль, муштук, трэнзельныя павады і муштуковыя павады.

У асноўным аброць вырабляюць з апрацаванай скуры. Зачастую скураны рамень перасыхае, і таму ў каня могуць з'явіцца раны ад яго трэння. Каб пазбегнуць непрыемнасцяў, неабходна ўжываць мяккія падкладкі. Цяпер аброці выкарыстоўваюць на аснове штучнага замшу з нейлонавай стужкай унізе, выкарыстоўваюць флісавы ўставак.

Для вырабу аброці мы вырашылі ўзяць натуральную скуру, а для падкладкі – фетр. Металічныя кольца і зашпількі зрабілі з дроту. Спачатку скуру і фетр парэзалі на стужкі прыкладна 1 см, так як конь у нас маленькі. Потым пры дапамозе швачнай машынкі пашылі рамяні (прашылі стужкі скуры да фетру).

Мы вымяраем даўжыню ад рота ўздоўж шчок да вуха, праводзім па патыліцы і дацягваем да другога вугла, гэту даўжыню адкладваем на рамяні і прыбаўляем 3 – 4 см да завесы. Гэта будзь нашчочныя і патылічныя рамяні.

Далей вырабляем лобны рамень. Ён не вельмі доўгі. Для яго замеры прыкладваем сантыметровую стужку да месца каля левага вуха і працягваем да правага, прыбаўляем 3 см. На лобным рамяні робім завесы з абодвух бакоў.

Падбародачны рамень вырабляем па той жа тэхналогіі: бяром і адмяраем ад таго самага месца каля вуха па нізе галавы, дабаўляем 2 см, так як падбародачны рамень павінен вісець, свабодна павінны праходзіць два пальцы.

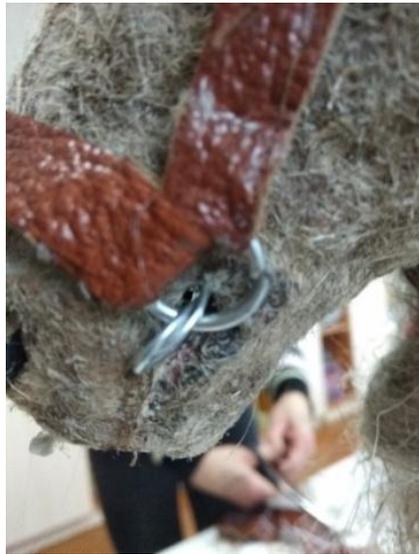
Лобны рамень праводзім скрозь завесы, сшытыя раней, і надзяваем на нашчочны рамень. Тут сшываць нічога не трэба, лобны рамень павінен свабодна рухацца па нашчочных рамянях.

Прышываем падбародачны рамень да нашчочнага крыху ўперадзе ад лобнага. Далей бяром трэнзель і нашчочны рамень з абодвух бакоў, праводзім трэнзельныя кольца і зашываем канцы.

У вобласці бяззубага краю сківіцы ўладкоўваецца трэнзэль, які складаецца з цугляў і двух металічных кольцаў.

Цяпер лейцы. Даўжыню іх адмяраем столькі, колькі нам патрэбна. У сапраўднага каня яна складае 1-1,5 метра. Канцы прышываем да трэнзельных кольцаў. Наша аброць гатова. Можна мераць на каня.

Для регулювання аброці замість завес на рамянях робім зашпількі, шоў для крэпасці ўмацоўваем металічнымі клямарамі.

Дадатак 4. Фотаздымкі

